

Inleiding op het boek Amos

Amos 1 - 9

De profeet Amos (d.i. 'lastdrager') was afkomstig uit Juda (het zuidelijke rijk), uit Tekoa, ongeveer 20 km ten zuiden van Bethlehem (1:1). Desondanks betrof zijn dienst hoofdzakelijk het noordelijke koninkrijk Israël (7:10-12, 15). Meer specifiek profeteerde hij in Bethel (7:10, 13), het religieuze centrum (vgl. 3:14). Hij profeteerde onder de regeringen van de koningen Jerobeam II (van Israël) en Uzzia of Azarja (van Juda), die gedurende veertien jaar samenvielen. Amos heeft wellicht niet meer dan één of twee jaar geprofeteerd, omstreeks 760 tot 750 v. Chr. Het lijkt er zelfs op dat het grootste deel van Amos' profetie uitgesproken is tijdens één van de Joodse feesten (vgl. 7:13), zo niet heel zijn profetie. Kort voor hem was de profeet Jona opgetreden in Israël. Een tijdgenoot van Amos was de profeet Hosea, wiens dienst waarschijnlijk iets later begon dan die van Amos. Beiden hebben mogelijk ook tezelfder tijd geprofeteerd, hoewel het meer waarschijnlijk is dat zij kort na elkaar hebben geprofeteerd.

Amos was een veehouder en landbouwer (1:1, 7:14-15), wellicht een vermogend man. In zijn boek komen dan ook veel beelden voor uit het plattelandsleven, vooral het herdersleven (o.a. 1:2; 3:4, 12; 4:1; 6:12). De vader van Amos was geen profeet en zelf had hij geen opleiding gehad (7:14). Toch riep God juist Amos van achter zijn schapen vandaan om voor Hem een profetendienst te verrichten. In een tijd zoals de onze, waarin ook het academisch Bijbelonderwijs in de lift zit, mag het ons waarschuwen om geen exclusief kader te creëren voor academisch geschoolden.

Geschiedkundig kader

De tijd waarin Amos optrad, was een militaire en economische bloeiperiode, zowel voor Juda als voor Israël. Beide koningen slaagden erin hun grondgebied uit te breiden (2 Kron. 26:2, 6-15; 2 Kon. 14:25, 28), doordat het toenmalige wereldrijk Assyrië tijdelijk was verzwakt door interne strubbelingen. Dankzij deze uitbreiding was er welvaart en de rijkdom nam toe (3:12, 15; 6:4), doordat men nu de controle had over de handelsroutes. Na de uitbreidingen kwam er een tijd van vrede, waarbij er geen vrees voor vijanden was (6:1vv.; 9:10). Dat maakte de profetendienst van Amos zo goed als belachelijk in de oren van de hoorders. Het volk Israël voelde zich op het hoogtepunt van zijn macht sinds de dagen van David en Salomo. Precies toen trad Amos als profeet op om het komende oordeel aan te zeggen. Hij was eigenlijk de eerste profeet die dat uitdrukkelijk deed, en daardoor ook verre van gewenst (7:12-13). Maar slechts ongeveer dertig jaar later, in 722 v. Chr., zou Assyrië Israël veroveren en het volk in ballingschap voeren.

Zo goed als het economisch ging, zo slecht ging het in godsdienstig opzicht met Israël. Uiterlijk was het volk religieus, maar innerlijk was er ernstig geestelijk verval. Er werden nog steeds offers gebracht, de feesten werden gehouden en er was een tempeldienst, maar God had er een hekel aan (3:14; 4:4-5; 5:21-23; 7:13; 8:3, 10). De priesters faalden in hun dienst (7:10-13). De sabbat werd gehouden, maar met tegenzin (8:5). De nazireeërs werden verleid om tegen hun geloften in te gaan, en de profeten werd het zwijgen opgelegd (2:12; 7:13, 16). Toch dachten de Israëlieten dat God met hen was (5:14, 18-20), mogelijk o.a. door de materiële welvaart en de vrede, die als een zegen van Godswege werd beschouwd¹ (vgl. 2 Kon. 14:25). Ze vergisten zich schromelijk. Daarom zond God Amos als profeet naar het volk, opdat op zijn minst de enkeling zich tot God zou wenden (5:5). Het trieste refrein van hoofdstuk vier luidt echter: 'Toch hebt u zich niet tot Mij bekeerd, spreekt de HEERE' (vs. 6, 8, 9, 10, 11).

Jerobeam deed wat slecht was in de ogen van de HEERE (2 Kon. 14:24), en zo was het ook met het volk. Amos schuwde niet de talrijke wandaden aan de kaak te

¹ Het is van belang op te merken dat Uzzia, de koning van Juda, inderdaad wandelde naar Gods gedachten. Hij deed wat juist was in de ogen van de Heere (2 Kon. 15:3). Jerobeam II echter deed wat slecht was in de ogen van de Heere (2 Kon. 14:24). Dat God hem gebruikte om het land te verlossen van zijn vijanden was niet dankzij zijn wandel, maar omwille van Gods gedachten over Israël (2 Kon. 14:27). Jerobeam II was nu eenmaal koning in Israël op dat moment.

stellen die in Israël werden bedreven (3:10). Die wandaden toonden het geestelijke en morele verval van Israël. In het bijzonder de rijken werden berispt, omdat zij niet schuwden de armen uit te buiten (2:6; 4:1; 5:11-12; 8:4, 6). Er was geen recht (5:7, 10, 12), terwijl God het najagen van rechtvaardigheid en recht verlangt (5:24; vgl. 5:15). Er was dan wel een rituele eredienst, maar de praktijken die in Israël werden bedreven waren ronduit tegen Gods gedachten.

Israël dacht dat het veilig was en dat het onder Gods bescherming stond. Het was, samen met Juda, Gods uitverkoren volk (3:1-2); en bijgevolg dacht het onaantastbaar te zijn. Maar het oordeel van God begint juist bij Zijn eigen huis (vgl. 1 Petr. 4:17). Hoe meer voorrechten men heeft, des te groter is de verantwoordelijkheid. Het uitverkoren zijn geeft geen vrijbrief om te doen wat men wenst (vgl. Gal. 5:17). De les mag dan ook duidelijk zijn! Er verandert niets aan Gods beloften ten aanzien van ons, net zoals Israël uitzicht kreeg op herstel. Maar als de praktijk van ons leven niet in overeenstemming is met Gods gedachten, dan kunnen wij Zijn tucht verwachten.

Gods openbaring in het boek Amos

Gods heerschappij en gezag vormt één van de kerngedachten in het boek Amos. Meteen wordt als eerste beeld in het boek de leeuw geïntroduceerd (1:2; 3:8, vgl. Hos. 5:14; 13:7), de koning van de dieren. Zo wordt God voorgesteld als de machtige Heerser. Naar Zijn maatstaven staat alles vast en worden de oordelen voltrokken, zowel over de volken als over Juda en Israël (1:3 - 2:16). Telkens opnieuw wordt de aanklacht tegen en het oordeel over een volk voorafgegaan door de woorden: 'Zo zegt de HEERE' (1:3, 6, 9, 11, 13; 2:1, 4, 6, zie verder o.a. 5:17; 7:3, 6).

In hoofdstuk drie gaat het dan meteen verder met de zin: 'Luister naar dit woord dat de HEERE tot u spreekt' (vs. 1). In vers 8 staat dan: 'De Heere HEERE heeft gesproken. Wie zou niet profeteren?' Vanaf dan volgt met de regelmaat van de klok de zin: '(...) spreekt de HEERE' (3:10, 13, 15; 4:3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, maar ook reeds in 2:16 en verder o.a. in 6:14; 8:3, 9; 9:7, 8, 13). Hoofdstuk vier wordt afgesloten met de woorden: 'HEERE, God van de legermachten, is Zijn Naam', d.i. Adonai Tz'vaot (vs. 13, zie ook 3:13; 5:14, 15, 16, 27; 6:8, 14; 9:5). De God van de legermachten, de soevereine Heerser over alles, spreekt met het hoogste en absolute gezag. Onze God is Dezelfde als van het volk Israël. In het boek Amos leren we de les dat Hij de praktijk van de Zijnen toetst en beoordeelt. Zoals wij Zijn absolute heerschappij en gezag zowel in de stoffelijke als in de geestelijke wereld

belijden, zo behoren wij die ook te erkennen in ons eigen leven en in de praktijk van elke dag.

Maar zoals zo vaak in de geschriften van de profeten, zien wij niet slechts een God die te vrezen is, maar blijkt ook Zijn liefdevolle hart. De eerste keer zien wij dit bij de oproep om Hem te zoeken en hierdoor te leven (5:4-6, 14-15). Een volgende keer daar waar Hij zegt, dat Hij Israël waardevol vindt (9:7). En ten slotte in de belofte van herstel, die Hij aan Israël geeft (9:8, 11-15). Bij de drie profeten die in dit tijdsbestek hebben geprofeteerd in Israël, vinden we deze twee zijden in balans. Bij Jona vinden we de twee kanten ongeveer gelijkwaardig. Bij Amos staat de God die te vrezen is duidelijk voorop. Bij Hosea staat dan weer het liefdevolle hart van God op de voorgrond².

We doen er goed aan elke eigenschap van God in zijn volle waarde te laten. Een eenzijdige kijk op Gods karakter zou een verkeerd godsbeeld opleveren. Zo openbaarde Hij aan Israël in die tijd zowel Zijn rechtvaardige oordeel als Zijn onbaatzuchtige liefde. Het accentueren van slechts één van deze twee kanten doet de andere geen recht. Ook in onze persoonlijke relatie met God gelden beide aspecten. We mogen het hart van God kennen, maar moeten evenzeer de gestrengheid van God voor de Zijnen aanvaarden.

Indeling

Een indeling kan zijn:

Amos 1-2:	Het aanzeggen van het oordeel
Amos 3-6:	De redenen voor het oordeel
Amos 7-9:	De gevolgen van het oordeel
Einde:	Het herstel na het oordeel

² Beide laten ook telkens de andere kant van God zien, maar dan in een mindere mate.

Een meer gedetailleerde indeling

Amos 1:2-2:3	Oordelen over de volken rondom
Amos 2:4-4:13	Oordelen over Juda en Israël
Amos 5:1-3	Klaaglied over Israël
Amos 5:4-6:14	Aanklachten
Amos 7:1-8:3; 9:1-6	Vijf visioenen over het komende oordeel
Amos 8:4-14; 9:7vv.	Vervolg van de aanklachten
Amos 9:11-15	Belofte van herstel
